

14709

83

891.99

4-83

15461

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

2003

1897

2953

831.99

G-8323

u.m

ԺՌԻՌԿՈՃՈՊԱՄԵՌՔ

ԲԱՆԱՍՅԵՆԻՍԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԳՐԵՑ ՆՇԻԿ ԵՐԷՑ.

1001
2943

Հանդիստ Ձեզ ուրեմն, ո՛ր անմահ հոգիք,
Փամանակ հասեր, որ դուք ևս տօնուիք,
Որպէս Վարդանեան խնկելի հոգիք.
Թէև չունիք դուք որոշ գերեզման,
Ելլ Հայ ազգի սիրտ Ձեր անմահ անուան
Համար պատրաստ է մինչև յաւիտեան:

1897

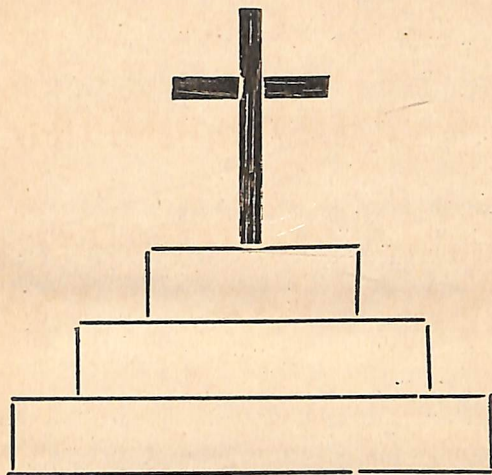


ի զարմա իւր անդիմա թաւ
թիւնն թաւն զուրթ ՆԹՏ.

Այ. Զումթաւթիւ իւր անդիմա
իւրթիւ.

1897 Յոկտեմբեր 29

ի զարմա թաւ



Որ ննջեալ յուսով յատուերաւ խաչիս,
Լճմա՛ս կոյս անմեղ, պաշտող նշանիս.
Ա՛նն հարսնացելոյդ ի Յիսուս Քրիստոս,
Եւ ի յիշատակ ժուռ-կոճոպերոյդ,
” Ժուռ-կոճոպամբոս ” կանգնեն Մահարձան,
Տեար թաղէոս և Սրբուհի Տիկին,
Բարեպաշտ ծնողք քոյդ Լճատունեանց:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆՅԻ ՀԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Հտապէր, որդեակ, փախչինք այս տեղէն,
Քիւրդը կատաղեր, կաւերէ մեր շէն,
Չի խնայեր մեզ, չ'յիշեր մեր բարիք,
Թէ Կիւսէնք մենք և իւր դրացիք:
— Սպասիր, հայրիկ, եղբարքս ու քոյրերս
Մօրս հետ պիտի դան, ծակեցաւ ոտներս,
Օ՛ր մոռցայ ի տան ոտացս ամաններ,
Թէ չ'հասնեն մեզ մայրս, եղբարքս ու քոյրերս,
Չեմ իզար քեզ հետ, թէ հոգիս հանես:
— Չե՞ս տեսներ, որդեակ, կը վառուի մեր տուն,
Մայրդ ու քոյրերդ փախան շէխ տուն,
Եղբայրներդ արդէն սպանուան պիթուն:
— Դարձեա՛ւ քրտի տուն, չէ՛ որ կըսպանէ.
Միամիտ հայրիկ, դու չ'տեսա՛ր մի թէ
Ի՛նչ առջէն գնդակ, որ հասօն զարկեց
Իւր քիւռուայ միօն տանսից փար բերեց:
— Այա ի՞նչ անենք, որդեակ, ու՛ր փախչենք.
Պաշարեր են մեզ, ուրիշ ճար չունինք,
Քրդաց բնութեան դու լաւ ծանօթ չես.



Նոցա տուն փախչող հայոց չեն փնտսեր:
 — Սխալ ես, հայրի՛կ, մի թէ չե՞ս յիշեր,
 Քաղքցի խօճէն երէկ ինչ կասէր.
 Կալիպ փաշի տան քանի՞ հարիւր մէկ
 Փախչող հայերուն արին արիւն ներկ.
 Փախչինք էն սարեր, հոն կը պահուինք մենք
 Եղատ, անվտանգ, քան քրդաց դեղձանք:
 — Երշաղոյս բացուեց, կը տեսնեն մեզ քրդեր,
 Շուտ արա որդեակի, հազի՛ր իմ արեւներ,
 Եհա կ'երեւին կատաղի խումբեր,
 Դեռ չէ դատարեր հրացանի ձայներ:
 — Հայրի՛կ, տե՛ս, տարան դեղն տաւարներ,
 Ենցան դէպի վեր, չեն դար մեր կողմեր,
 Եհա կ'երեւին սուրուխ նիզակներ.
 Թէ կուզես, փախչինք մանենք էն պրեր,
 Ուր մեր դիւղացիք շատ են դնացեր:
 — Քիւրդեր քաջ դիտեն սարերու ծակեր,
 Եւարից յետոյ, կ'երթան էն տեղեր,
 Կռուի տարուան պէս կը փակեն պրեր,
 Ուր թշուառ հայոց բազմութիւն մտեր:
 — Փախչինք ի քաղաք, էնտեղ զօրքեր կան,
 Կը տիրեն մեզի, թէ մեզ ճանչնան,
 Երե փազն եղեր, քիրուի տուն չերթանք,
 Քանի ճամբա կայ, փաղէնք դեհ քաղաք:
 — Հայրը հաւանեց որդւոյ խորհրդին:

Տրեխներ հանեց ու հագաւ որդին.
 Եպա սկսեց լռեսեւ չորս դին,
 Որ որդին անփնաս տանէր մէջ քաղքին:
 Փշերու, քարի մէջ վարժուած ոտքեր,
 Խփի չէր զգար թէ փուշ կը խրէր,
 Քարի կը զարնէր, տաք հողեց կ'այրէր.
 Եւ աղբիւրանման արիւն կը հոսէր.
 Նա կը ջանար, որ որդին աղատէր
 Եւ իւր միակ յոյս, *) ժուռկոճոպ չ'լինէր:
 Ենցան հայր - որդի՝ լեռներ ու ձորեր,
 Եւ ամէն քայլին՝ արիւնոտ դիւր
 Շէնքերով, հասան մինչեւ Յայնկոյսներ.
 Ուստի կերեւէր քաղաքի տուներ:
 Ետանոր՝ հարցուց որդին տխուր հօր,
 — Հայր, մի՞թէ զօրքով լի քաղաքի հայոց
 Կրցին փնասել էն անդուծ քիւրդեր,
 Տե՛ս, ահա կը վառուին հայոց սուրբ ժամեր,
 Իս ի՞նչ ծուխեր են, էս չէ՞ Յայնկոյսներ,
 Ինչո՞ւ չ'երեւիր նորա դմբէթներ:
 — Դառնանք ետ, որդեակի, բարձրանանք սարեր,
 .Օւրմբ—զրմբ մազարէն լեցուած են քիւրդեր,

*) Տհաս պտուղ քաղելուն, յժուռկոճոպ եղաւ և աստուծոյ վանեցիք, իսկ մայրերը՝ որդւոց վերայ բարկացած ժամանակ յժուռկոճոպամբ ելնես յաստուծոյն, շեշտելով:

Ենդ ամբարեր են հայոց աւարներ,
 Տե՛ս, կ'օգնեն միմեանց զօրքեր ու քիւրդեր,
 Յայնկոյսներ վանուց զարդեր և զոյքեր
 Չեռքէ ձեռք տալով կը բառնան սայլեր:
 Չե՛ս տեսներ, որդի՛, իւղով կը լուան
 Ժամատան պատեր, և ինչպէս մեր տան,
 Ենպէս էլ սմա կրակ պիտի տան,
 Փախչինք, էլ հէրիք մեր աչքեր տեսնեն
 Սոյն այս զգուելի, անգուժ տեսարան.
 Ենպէս թուի ինձ՝ թէ անխիղճ՝ Սուլթան
 Պիտի աւերէ ամբողջ հայաստան:
 Հետեւի ինձ դու մանենք յայս ջրտան,
 Կամ թէ դիմացի այն խիտ ծառաստան:
 Իչ ճար չը մնաց, որդեակ, մեզ տեսան,
 Թող մեզ էլ մորթեն մէջ էս անտառին,
 Չ'ուրանանք հաւատ մեր լուսաւորչին.
 Մ'ի դուցէ վախնաս, մահ շատ հանդիստ է
 Քան սոյն աւերակ վայրեր տեսնելէ:
 — Հայրի՛կ, տե՛ս, ահա վարդապետ, տէրտէր,
 Որք ժամարարի հանդերձ են հագեր,
 Մէկի ձեռք նիզակ, միոյն դաւաղան,
 Սկիհն և խաչեր, բուրվառն և խաչվառ.
 Չիոց թամբերու կողերէն կախած՝
 Նստեր են վերայ՝ դէպի մեզ կ'ուզան:
 — Քրդերն են, որդեակ, հանդերձներ հագած,

Ի ծողը, նախատինք քրիստոնեայ աղբաց,
 Ուր այժմ անտարբեր, եւրոպա նստած,
 Միայն կը լսեն հայոց կոտորած:
 Եւկունքդ փակիր որդեա՛կ, մօտեցան,
 Եհա կուղղեն մեզ իրենց հրացաններ:
 Օգեստաւորեալ եկեղեցականք
 Հարցուցին սոցա, -օ՛վ անհաւատներ,
 Հաւած կուրանաք, թէ ձեր միւս եղբարց
 Պէս կը փափաղիք մեր սոյն դնդակաց:
 Հայր-որդին խիոյն խաչակնքեցան,
 Փակեցին աչիունք, միմեանց փարեցան,
 Եսին խփեցէք մեզ ձեր հրացան,
 Չենք ուզեր տեսնել ձեր պիղծ կերպարան:
 Կեղծ քահանաներ սաստիկ կատղեցան,
 Երբ որ լսեցին այս խիստ պատասխան,
 Իչ չը խօսեցին, հրացան զարկին,
 Որոց անկենդան դետին թողուցին
 Մէջ Յայնկոյսներայ բարդի անտառին,
 Ուր ամեն ծառի տակ պառկեր էին
 Ենթիւ, անհամար ժուռկոճոպամեռ
 Քաղաքացի և զիւղացի հայեր.
 Ի շարս որոց, մեծն Պարթևեանց
 Յարու թիւն աղան և Թէրլէմէզեանց
 Կարապետ աղան, նոյնպէս Սօրախեանց
 Քաջ երիտասարդ և ընկերք նրանց,

Ոյց իբր հեղինակ ապստամբութեանց,
 Ոստիկան զինուորք բանտից տանելով,
 Չարդ ու բուրդ արին օրով-ցորեկով,
 Իրենց պատրաստած զուլ-բուլթ սուրերով:
 Որոց մարմիններ դաղանայ, թռչնոց
 Աերակուր դարձան, իսկ ոսկերոտիք
 Դեռ մինչև այսօր անթաղ կը մնան:
 Հատերու ձեռք, ոտք շուներ համարձակ,
 Փողոցէ փողոց, զիւղերէ ի զիւղս,
 Իրարու բերնից յափշտակեցին,
 Մինչև պարսկաստան տարան հասուցին:
 Եւ տաճիւթաղեր և քրդազիւղեր,
 Որպէս և հայոց աւերակ զիւղեր,
 Հուն չէր մնացեր, որ հայոց դիւր
 Աշտապինդ կերած՝ չէին զիրացեր:
 Եմենից դառնէ համիտէ զօրաց
 Վարազայ վանքում գործած չարութիւնք,
 Ուր ամենայն ինչ կրակի տալով,
 Միաբանութիւնը սրով ջարդեցին,
 Որոց զիականեր յաղբիւսներ քաշած,
 Սուրբ Եւտարան զրկերը զրին,
 Ոմանց արանգում և լեզուն կտրած,
 Հակառակ միմեանց... փոխարինեցին:
 Հապա քեօռ Սէլճն, քանի՞ մի հայոց
 Խաբելով տարաւ մէջ Հայկավանից

Եւերակներուն մորթեց ու ջարդեց,
 Եյն, որ ցայսօր հայերու հացով,
 Օղիով, զինւով և ամեն խնամքով
 Մեծացեր էր, ոյց երդօք խաբելով,
 Իբրև բարեպաշտ հայ ձեացեր էր:
 Ո՞վ կարող էր զայն տաճի՛կ անուանել,
 Ամահեա թիւրքերէն երկու խօսք խօսել:
 Իսկ այսօր, Մօլեց, Հեխից խրատուած՝
 Մոլեռանդ և խիտա Ջեպ-Էն դարձած,
 Իւր բարերարներ և նախնին ընկերք
 Չարդ ու բուրդ կանէ, չի հաղենար կիրք,
 Եյս թշուառական, իւր հողւոյ նման
 Ունէր մի տղեղ քոնած կերպարան:
 Եղնի՛ւ հայ զաւակ, էլ մնաց չարիք,
 Որ ի դործ չ'զրին վէր հայոց զլին:
 Հայից քիւրդ դարձած վատ էլազասիք:
 Թէ ամեն պատմեմ, երկինք կը սոսիայ,
 Եւ քո հայկական սիրտ պիտի չ'տոկայ,
 Եյս պատմութիւններս կարդա՛ւ՝ հասկացիր,
 Եւ արեւ թիւրքին հաւատ ընծայիր:

ՎԵՅՆՕՐԵԱՅ ԱՆԿԱՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՅԳԵՍՏԱՆԵԱՅՅ ՎԱՆԱՅ ԵՒ ԿՈՏՈՐԱՄ:

Հաղար ութ հարիւր ինսուն և վեց թիւ
Մերոյ փրկչական և Յունիս ամնոյ
Օրն երրորդի, ցորեկեան ժամի
Ճիշտ չորս և կէսին, ըստ գործածութեան
Ճամայոյցներու, որ ի Տաճկաստան,
Ջարդն սկսեց ի Վասպուրական,
Ուր Քեւրդ, Թեւրդ, Քելը, Լազ Չերէկ խուժան,
Որպէս վարժ կուռղք անտառաց, լերանց,
Ընաւելքան զթիւս փաթսուն հաղարաց,
Սպառազինեալ խուժեցան յանկարծ
Վէր Ըյգեսասնի հայոց թաղերուն,
Եւ ուր որ անգէն հայերուն գտան,
Սոտորեցին և կողոպուտ տարան,
Եւ իրենց զբացի հայոց տուններուն
Վրակի տալով՝ արին ցիր և ցան,
Ըյլ կեզրոնական թաղորայք համայն,
Ընդ ձեռն պետաց երբեակ կազմութեան,
Եւ նոցա արի կռուող զինուորաց,
Վեցն օր քաջութեամբ — Ընկախ Հայաստան —
Հրատարակեցին ի Վասպուրական:

Վուցէ հինգ կամ վեց դարերէ ի վեր
Հայոց ժողովուրդ տեսնել չէր կրցեր
Ըյնպէս երջանիկ և ազատ ժամեր,
Վան անկախութեան այն վեցն օրեր,
Օրի ց'այսօր ո՞ր ազգ լսեր ու տեսեր,
Թէ պարզ հրացանից՝ թնթանօթ յաղթուէր,
Ըյ'ո, զի քաջք մեր իբրեւ անձնազիր,
Խմացեալ մահուամբ էին դուրս ելեր,
Լշեքարական դիւրաշարժութեամբ
Թնթանօթաձիք թուրքի վատ զօրաց
Հարուածներ տալով, երկու թնթանօթ
Եւ զրաւեցին և մինչ երկու օր
Ընդ իշխանութեամբ իւրեանց պահեցին,
Համայն աշխարհի ցոյց տալու համար,
Թէ ամօթ չէ, որ ուժով զօրաւոր
Մի մեծ պետութիւն, հպատակաց հեռ
Խտաիւ կը վարուի, և թնթանօթով
Վանէ բնաջինջ այն ժողովրդեան,
Որոց վաստկած արեան քրափնքով
Պահպաներէ ցարդ թագաւորութիւն:
Իսկ երբ թրքասէր նենգ գիպլոմատեան,
Հակառակ խղճի, մարդասիրութեան,
Պահ մի թրքացաւ, և որոց նման
Խտեց խուժերուն, որ զիրքից ելնան,
Որպէս թէ նոցա պահանջած պոյման

Պիտի ընդունուի՝ թէ դիրքից դուրս դան,
 Ամթէ զէնքերը այլևս վար դնեն,
 Ար դատրի խուժան՝ և կազատուի Ա՛նն :
 Եռապետութիւն երբեակ միութեան,
 Ի սէր բնակջաց Ա՛սապուրականի,
 Իւրեանց զէնքերով թողին հեռացան
 Ղէպի Ա՛րադայ անուանի լեւան
 Ենմատչելի և անառիկ վայրեր :
 Եպա թուրք խուժան արձակ—համարձակ
 Մտաւ հայոց թաղ, քանդեց ու վառեց
 Եմենաբնակի զեղեցիկ տուներ :
 Իսկ խաբուած խումբեր՝ Ա՛րադայ Լ՛եւան
 Բարձր կատարէն նայեցին, տեսան
 Ողբալի այրումն հայրենի տան,
 Ուստի հառաջանք, լաց և նզովներ
 Թափելով նմա, որ պատճառ դարձաւ
 Իւրեանց քաղաքից լեռներ քաշուելու,
 Եպա վճռեցին ի պարսս մեկնելու :
 Եստանօր սաստիկ վէճ ծագեց յինքեանս,
 Երմենական և Տնչակ—Ղաշնական,
 Թէ սոցա փաստեր արդար ըստ ինքեանց,
 Ղիւանադիտաց թողում, որ քննեն,
 Օ՛րի ականջալուրք՝ այսպէս կը պատմեն,
 « Ենդէններ թողունք, որ դառնան քաղաք » :
 Աստէին Տնչակ, որպէս և Ղաշնակ :

Իսկ Երմենական, կասէին « տանենք,
 Օ՛րի այսքան աղնիւ երիտասարդաց
 Եւ դպրոցական սուրբ պատանեկաց,
 Թողումք, որ խուժանք կոտորեն, պղծեն,
 Ոյց օրինակներ շատ տեղ գործածեն,
 Իսկ Տնչակք, Ղաշնակք, կ'պատասխանէին,
 Թէ « մենք անպատճառ ի ճանապարհի,
 Պիտի պատահինք միշտ կռիւների,
 Նոքա չեն կարող ողջ մնալ յաճի » :
 Եւ այս, խումբերը բաժնեցան երկու :
 Երմենականները ութ հարիւր հողով,
 Ղաշնակք և Տնչակք հարիւր զինուորով,
 Եռաջինները Եղբակու ճամբով,
 Իսկ վերջինները՝ Սարայի լեռնով,
 Ղիմեցին շեռակ դէպի Պարսկաստան,
 Ոյք ամբողջ ութն օր զիշեր և ցորեկ,
 Քաղցէ, ծարաւէ, ցուրտէ, կարիւրտէ,
 Եւ տեղ անձրեւէ և զնդակների,
 Չը կարողացան իսկի՝ աչք բանար
 Մինչև որ հոտան Բարդուղիմէ վանք
 Եւ Սարայ դաշտի քրդադիւղ տեղուանք,
 Ուր այլ ևս քաջաց ձեռքեր թուլացան,
 Օ՛րի զինուց պաշարքն էլ սպառեցան :
 Ուստի յուսահատ՝ սոյն փորձերն արին,
 Եմբողջ հրագէններ քարերուն զարկին

Եւ անկերպարան վիճակում գրբին,
 Որ թշնամիներ չը դործածէին,
 Վաշէցին սուրեր, զիրքից դուրս ելան,
 Եւ մի յարձակմամբ քիւրդերուն հասան,
 Ուր իւրեանց թուով քիւրդ, զօրք ջարդերով,
 Եւս թափեցան իրենց արեան մէջ,
 Իբրեւ ճշմարիտ անձնուէր զինուոր:
 Որոց յիշատակ, սրբազան դործեր
 Պիտի լեցունեն պատմութեանց էջեր:
 Եւս նահատակեալ խումբերու Պետեր,
 Եւն Մհրաիչ, Պետօն և Մարտիկ,
 Ուր կատարելով իւրեանց սուրբ պարտիք,
 Սլացան առ տէր՝ յուրախ կեանս անվերջ:
 Թէ սոցա չ'իսաբէր այն վատ պաշտօնեան,
 Վհոցէք թէ ցայսօր Ս՝ան—Ս՝ասպուրական
 Եւն յարձակմանց պիտի դիմանար,
 Կամ բոլորովին աւերակ դառնար:
 Թէ չ'այատտանի ամեն քաղաքներ
 Ս՝անաց հաւասար գէթ կարողանար
 Պաշար պատրաստել, հակառակ այնքան
 Խուզարկմանց և խիստ հալածանքներուն,
 Եւս դառն կենաց և դէշ օրերուն
 Չէինք հանդիպեր, կամ թէ հաւասար
 Կլինէր մեր կորուստ որպէս կռուող տարր:
 Չեն մոռանար քեզ, ո՛ր Լեւոնեան,

Եւրեստէն և վեց ազատեալ զինուորքդ,
 Ուր կիսակենդան մինչ Պարսից սահման
 Խոտաճարակ լեալ՝ մազապուր եղան,
 Նոյնպէս և զՉեղ՝ Պետո՛ւ և Մարտի՛կ,
 Խսկի՛ չի մոռնար Ետրին ճարպիկ,
 Որ կրցաւ փակել ամենուդ աչքեր
 Եւ պրծաւ փախաւ մինչև Պարսկաստան,
 Ուր նախկին ընկերք իւր Երմենական
 Վանի օր առաջ էին ժամաներ,
 Որպէս անլեզու և մեռեալ զիւր,
 Ուրք ի շնորհս Պարսից Մուղլաճէրէտին
 Եւրդակնափայլ թաղաւոր Եւհէն,
 Եղատ, համարձակ դեռ կան և կ'ապրին,
 Վրեն և պատմեն զարարմունս Չեր,
 Թէ ի ճանապարհ և թէ հայրենիք.
 Կը խոստովանին նոյնպէս Ս՝անեցիք,
 Թէ ցարդ կենդանի հայեր կան ի Ս՝ան,
 Նոցա զոյուծիւն ձեզ են պարտական.
 Օ՛ր դուք կռուելով՝ շահեցաք միջոց,
 Փախուցանելու ժողովուրդս չ'այոց
 Չ'իւպատոսարանք Ռուսաց և Պարսից,
 Վաղղիացւոց և Եւզղիացւոց:
 Պէտք չէ մոռանալ հիւպատոս-թարգման,
 Մեծազօր ազգին Ռուսաց պետութեան,
 Ետրիճանաւոր և Եղնուական,



Ասեմ Արապեա Չիլիկարեանց տան .
 Կոյնպէս և պարսից Միրզէ—Շիւսէն Խան ,
 Ոյք ձեր մեկնելէն անմիջապէս վերջ ,
 Հասան փրկեցին շատ մարդերու կեանք :
 Հանգիստ Չեզ ուրեմն, ո' անմահ հոգիք,
 Ժամանակ հասեր, որ դուք ևս աօնուիք,
 Որպէս Արաբանեան խնկելի հոգիք .
 Թէ և չունիք դուք որոշ գերեզման ,
 Եւ Հայ ազգի սիրտ Չեր անմահ անուան
 Համար պատրաստ է մինչև յաւիտեան :

ԲԱՂԻՇԵՅԻ ՄԱՅԻ ԵՒ ԱՂԶԻԿ.

Մի քար-այրի մէջ՝ երկու հրեշտակներ
 Օրերով փակուած, դուրս չէին ելներ ,
 Մայր-աղջիկ էին այս սրբուհիներ ,
 Ոյք կոտորածից հազիւ ազատուած ,
 Եւս դժուարաւ ալ այրն էին փախած :
 Լուսինն էլ կարծես իւր աղօտ լուսով ,
 Համբոյր կը քաղէր մարտիրոսներէն ,
 Իսկ Սահակ *) թռչուն՝ լի հին ցաւերով ,
 Թփերու տակէն , ծառերու վերուէն ,
 Երբեմն հեռուէն , երբեմն էլ մօտէն ,
 Սղաւոր ձայնով կը կանչէր՝ « Սահա՛կ » .
 Թագուհին յիշեց իւր նախկին վիճակ ,
 Եւ նշանեալ կոյս եղած ժամանակ ,
 Ուստի հետեւեալն ուղղեց առ Սահակ :
 « Դարձեա՛ւ կը լսեմ քո ախուր ձայնիկ ,

*) Սահակ թռչունը գտնուում է միայն Բաղէշ քաղաքում, մի ճնճուղի մեծութեամբ, որը երգում է միայն գիշերները. խողը նախ կարծում է թէ ճախարակի ճոնչիւն է, այլ գիշերային լուծեան մէջ՝ երբ մարդս ուշն ուշով մտիկ անէ, յայնժամ հազիւ ուրեմն լսում է իրար ետեւից կանչող սրտազբաւ եւ տխուր ձայներ, որ որոշ կերպով հնչում է :

Ի՛մ փոքրիկ, սիրուն, սղաւոր թռչնիկ.
 Երգե՛օք, ի՞նչ տեղիցդ ես վերաւորուեր,
 Ու հանդիստ չունիս դու ամեն գիշեր,
 Լըլիկդ, որդի՛քդ, ծնո՞ղքդ են սպանուեր.
 Չեր ցեղի միջն էլ կան չար նախանձներ,
 Ու գիշերները միայն կը երգես,
 Ի՛ն էլ պահ մտած՝ թփերու միջէն:
 Յորեկներ գբեղ չը կրցի տեսնել,
 Ոչ էլ արեւով ձայնիկդ լսել,
 Իսկի մի՛ վախնար, ապահով իղիւր,
 Որսորդներ գբեղ չեն կարող դանել,
 Ոչ էլ վշտահարք, սիրով տանջուողներ.
 Ինչպէս որ ե՛ս էլ մանկու թեանս օրեր,
 Եւ նշանեալ կոյս եղած տարիներ,
 Առգայի գբեղ որոնել, դանել,
 Մանաւանդ դարնան լուսնակի լուսով,
 Քանի՞ դի՛ր՝ կուզ—մուզ, ուշիկ սողալով,
 Փորիս, թաթերուս վերայ իյնալով,

« Սահակ, սահակ »: Այս թռչնոյ մասին պատմում են Բաղիշեցի պառաւներ, « Ժամանակաւ մի Սահակ անուն տղայ իւր բրոջ հետ պտտում է գետեզր, սահակի ոտքը սահում է և գետն է ինկնում. երբ քոյրը հետեւում է եղբօր, Աստուծանից թռչուն է գտնում, և զօր ու գիշեր անդադար կանչում է եղբօրը »: Ոմանք էլ ասում են « սիրահարներ են եղել և ոչ քոյր » եղբայր »:

Մօտացերեմ քեզ, որ բռնեմ սիրեմ.
 Հախառակ սրտիս բռնն բաղձանաց,
 Թռչելդ անդամ տեսնել չեմ կրցած:
 Ե՛ր, քանի՞ մարդիկ վիշտերով լեցուած,
 Երբ գիշերները քնել չեն կրցած,
 Նոցա սրտերը ձայնովդ ես ծակած,
 Ինչպէս թշուառիս շատ տիր պատահեր,
 Երբ սգոյ ձայնիկդ ականջս է ինկեր,
 Ի՛չ էն գիշերներ չեմ հանգստացեր:
 Ի՛մ սիրուն սահակ, լեզուդ բաց արա՛,
 Ո՛ր սահակ կուզես, ցաւերդ ինձ ասա՛,
 Սահակ սրբաղա՞ն, թէ սահակ Մարգարան,
 Ու սրտիդ խորէն կը կանչես նորան,
 Մի՞ դուցէ դու էլ սիրահար ունիս,
 Ինչպէս որ մամիկս էլ պատմեր է զես:
 Իայց չէ, սխալ են նոքա, որ բնդիս
 Ար կարծեն թէ դու սիրով տանջուումես.
 Ե՛ր, տանջուումես, բայց ոչ չար կիրքից,
 Դու կորուսեր ես քո հին քաղաքից,
 Ե՛ր աղնիւ փեսան և սուրբ թագուհին,
 Որոց պալատի գոլտան, երդչուհին
 Դու էիր եզեր քո անուշ ձայնով.
 Ոյց առակներով և քաղցր երգերով,
 Գուշակեր ես թէ՛ պիտի դոյ մի օր,
 Ու դուք էլ ինձ պէս իրրեւ սղաւոր

Պիտի բանդարիւնիք մէջ ձեր վանդակին,
Եւ ձեր որդիներ տանջուին, հալածուին,
Որոց ապաստան քարայրեր չենին:

Դէ՛ կանչէ՛, Սահակ քանի որ կուզես,
Սիճակս ինձ ուսոյց թէ՛ զո՞վ կը կանչես:
Ենպատճառ որդիքդ արեանց մէջ կ'տեսնես,
Դորա համար էլ յաւերակունս ես
Բոյնդ հաստատեր, ուր վայես, բուես,
Իբրեւ Բաղիշոյ ողբերգակ թռչուն,
Որ առաւել քան հինդ հարիւր քառասուն
Տարի աւերակ կը տեսնես քո բուն,

Ես հաւատացի, Սահակայ քոյրն ես,
կանչէ՛ ու երգէ՛, Սահակ, ո՞ Սահակ,
Մինչեւ որ յառնէ Սահակայ դաւակ,
Աղաւթ, շինէ Բաղիշոյ քաղաք:

* *

Թագուհին և իւր Մարօ կոյս զուակ,
Մնացին այնպէս հինդ գիշեր, ցորեկ:
Մօր տարիք քառասուն, աղջկան տասն և հինգ,
Դիմօք միանման, որպէս մայր-աղջիկ,
Աղջիկ նեղուելով ցրտից և սովից,
— Ի՞նչ անենք ասաց, ո՞ քաղցրի՛կ մայրիկ,
Ենջուր և անհաց, այս տեղ կը մեռնի՛նք,
Եւր՛ էս քարից մեզ ցած զլրբենք,
Պազանաց, թռչնոց կերակուր չենինք,

Վրան քաղցէ, ցուրտէ այսպէս տանջուինք,
Սամ լիւր թուրքերէն առւանդուինք:
Այս աղուի վերուց ու նայեցաւ դուրս,
Եւ ուրախութեան մի մեծ ճիչ հանեց,
Եւ ետ դառնալով՝ այսպէս ասաց մօր,
— Մայրի՛կ, նայի տե՛ս, մեր դրկեց Պաֆօր,
Ահա ուղղակի դէպի մեզ կուգայ,
Դուրս ելնենք աստի, որ զմեզ տեսնայ,
Դա նահատակ հօրս խիստ բարեկամն էր,
Եթէ դէպքի օր մեր տուն դանուէր,
Չէր թողուցեր, որ հայրիկս սպանուէր:
Փորձառու մայրիկ, տեղեակ այն դադանեաց,
Որ նշմարած էր դաֆօրի իւրեանց
Տուն դանուելու վարմանց և շարժմանց
Եղանակաց մէջ, որպէս կոտորած եղած ժմանակ:
Դիւանադիտի լուրջ եղանակաւ,
Սաստեց իւր աղջկան, և ապա դարձաւ,
— Աղջիկս՛, իմ վախնէ աւելի քեզնից,
Օ՛ր սոքա թուրքեր չեն հայոցս նման,
Ոչ կրօնք ունին, ոչ բարոյական,
Այս դաֆօր մեր տուն եկած ժամանակ,
Ար ցանկար տեսնել ինձ և քեզ միակ,
Մեր քաղաքի թիւրք և քիւրդ միանուադ,
Հայ կանանց, աղջկանց ունին շատ փափազ:
Չեմ յիշեր՝ զա՛ւակ, որ ամեն գիշեր

Առեւանդէին կին, հարս, աղջիկներ.
 Շունչ քաշեր քեզ, էդ քունջ կծկուեր,
 Լաւ է որ մեռնինք ցրտից եւ սովից,
 Քան թէ զրկուինք մեր անդին պատուից:
 Դեռ մայր խրատներս չէր վերջացուցեր,
 Այրի դէմ հասան մի խումբ մերկ կիներ,
 Եւ զե վշտահար կոյս աղջիկն անմեղ,
 Ար դիտէր զգափօր անշարժ կեցած տեղ:
 Նա էր որ տեսաւ այս պիղծ տեսարան,
 Ուստի եւ գոչեց — Մայրի՜կ, տես, տարան
 Մի խումբ մերկ կանանց, արդեօք՝ ուստի՞ են,
 Են ի՞նչ խայտառակ վիճակի մէջ են:
 Երկինք, հերիք չէ՞, ինչի՞ չէս սոսկար,
 Մեր ազգի վերայ ինչի՞ չէս գթար,
 Որպէս Սոթմայն՝ պատժէ՛ եւ այս տարր:
 Են լիբբերու պէտ՝ Մայրիկ, կը տեսնե՞ս,
 Անդգամնէ տես, եթէ աչք ունես,
 Ա՛հ, անխիղճ թուրքեր, չե՛ն էլ ամաչեր:
 Այս ամօթալի եւ անօրինակ
 Լկտի տեսարան անցաւ սարի տակ,
 Խակ մայր եւ աղջիկ թողին դքարայր,
 Փախան ու զնացին դէպի ուրիշ սար,
 Ոյք դիշեր, ցորեկ ինկած քարէ քար,
 Երեք օրէն վերջ՝ հասան Ախթամար.
 Եւ անտի նաւով զնացին ի Ա՛ն,

Ուր կը դանուէր մի աղնիւ իշխան,
 Ար շատ որբերու եւ այրիներու
 Եղեր էր պաշտպան, ուր եւ Ռադիշու
 Մայր եւ աղջիկը պատսպարուեցան
 Խբրեւ անգամներ յիշեալի ճոխ տան:

ԿԱՐՆԵՅԻ ԵՂԲԱՅԻ ԵՒ ՔՈՅԻ.

Կարնոյ ցուրտ լեռներ ձիւնով պատած էր,
Ոյց միոյն վերայ, միմեանց ձեռք բռնած,
Մի քոյր և եղբայր կ'վազէին դէս, դէն,
— Եկա՛ւ իմ, ասաց քոյր եղբօրն ընկձած,
Ուրեքս կոտրեցաւ, այլ ևս չեմ կարող
Շէնքեղ զիակներ, արդեօք, մեր տեսած
Երա՛շ է թէ ճիշտ, տես՝ էս սարի կող,
Մարդոց մարմի՛ն են, թէ իմ կոյր աչաց
Ենպէս ցոյց կուտայ որպէս երկնջող,
Մի՞թէ մարդկութիւն այնքան անդութէ,
Որ իւր նմանեաց՝ զուր տեղ կը ջարդէ.
Չեմ հաւատար թէ տեսածներս ճիշտէ,
Օ՛հ երազոյ մէջ՝ շատ հեղ տեսերեմ,
Իբր մեռելոց մէջ մինչ լոյս մնացած եմ:
— Ժամանակ չէ՛ քոյր, ասաց՝ եղբայր քրոջ,
Վալէ, որ հասնինք իմ քաջ ընկերոջ,
Որոյ միջոցաւ՝ կանցնինք սահմանէն,
Ուր ոչ թուրքերի և ոչ քիւրդերի,
Ու Լէզիկների, ոչ Չէրքէզների
Երես կը տեսնենք, որ մեզ չարչարեն,
Օ՛հ նոքա միայն Տաճկաստան զիտեն

Վրիստոնեայ հայոց նեղել և ջարդել,
Իսկ ի Ռաւսաստան՝ կարծիքն խօսել:
Ուր են՝ անպարիկ, Տացուն ու Մայրիկ,
Վարդան և աննիկ, Վարդուհն ու Վազրիկ,
Ղեռ չ'եկան չ'հասան, ազատե՛նք, անպարիկ,
Չէ՛ որ նոքա էլ ըզ մեզ կորսնեն,
Մինչև մեզ չ'տեսնեն, ճանապարհ կ'ենեմն:
Ենցան քոյր—եղբայր՝ ձիւնալի լեռներ,
Եւերակ զիւղեր, ամայի դաշտեր,
Մինչև որ հասան Ղէլիպապայ գեղ,
Եւ ճանապարհաց ականուր տեսարան,
Սոցա մտաց վրայ այնքան էր ազդեր,
Որ Ղէլիպապի քովն էին հասեր,
Ղեռ կը տեսնէին մեռելոց դիւեր,
Մինչև որ սոքա մասն յիշեալ դեղ,
Պատահեց և անդ կռիւ մի ահեղ,
Օ՛հ խուժանք կառած զօրախառն քրդաց,
Շուրջ պատեց և սոյն անտօիկ բնակչաց:
Հարիւր տուն կազմող բնակիչք զիւղիս,
Մեծ գիմաղրութեամբ ցրուեցին զխուժան,
Խմբապետութեամբ նոյն զիւղի պեալին,
Վաջ և ազգասէր պապոս— Ղուկասին:
Եղբայր և քոյրը Կարնոյ քաղաքին,
Որ ներկայ էին այս ահեղ կռուին,
Ղանացին ի տես ձէնով տալուին,

Պատմեցին նմա կոտորածն Սարնոյ,
Որմէ խնդրեցին նոյն զիւղ մնալոյ,
Մինչև որ դատրէր ջարդն Ռասենոյ:

Թէ Հայաստանի զիւղեր, քաղաքներ
Ունենայինք մենք Ղուկաս աղաներ,
Մաղաչափ ապրանք չէինք կորուսեր,
Եւ այն քան մարդիկ չէին կոտորուեր
Թէ Դէլիպապի բնակչաց նման
Լինէինք մենք քաջ, կազմ ու միաբան,
Սունենայինք և զէնքեր աննման,
Եւ մեր թշնամեաց կանէինք ցիր—ցան,
Բայց երկու տնուոր զիւղերում անդամ,
Դեռ ունինք մասնիչ, լերբ և անդգամ,
Ուր շինծու լուրեր՝ կառավարութեան
Հասուցանելով, խապառ բնաջինջ
Եւ տակն ու վերայ արին Հայաստան:

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏՅԻ ՔՈՅՐԵՐԸ.

Համիտէ զօրքեր երկու քոյրերու
Տիգրանակերտից դերեվարեցին:
Ըստ դեղեցկադէմ հայ աղջիկներուն.
Միմեանց ծախելով՝ բերին հասուցին
Մանաղկերտ դաւառ՝ հասնանցիներուն,
Եւ Սօֆի փաշա Լապապէն
Նուիրեցին որ իւր կանանոցում
Փակէր, բանտարկէր, որ յօժարէին
Իւրեանց զնողաց կանայք լինելու,
Եւ Մահմէտական կրօն ընդունելու,
Սի օր երկու քոյր սոյն խորհուրդն արին.
— Ըղատում չունինք, ասաց մեծ փոքրին,
Բնդունեմ զԼճմէն իբրև ամուսին,
Իսկ դու ընդունիր զՎնդու թաջրին,
Հերիքէ ծախուենք այս ու այն էլին,
Եւ ամեն ատեն դադաւինք ու ծեծունք:
Փոքրը հնազանդ էր արդէն մեծին,
Ըսաց, դու զիտես, ամեն խորհուրդներդ
Միշտ ընդունած եմ, նոյն՝ և այս մասին
Հնազանդ եմ քեզ, զի ասածներովդ
Ղուցէ փրկուինք մի օր այս կեանքից:

Լնցաւ մի ամիս, որ երկու քոյրեր
 Հասնանցի քրդաց կին էին դարձեր,
 Լնուամբ էլ «Լէշ, Պաթմայ» էին փոխուեր.
 Ուրք քիւրդ կանանց պէս հաճախ սովորած,
 Լմեն պահերուն ոտք, ձեռք լուացած
 Կուղ—պարզ կ'անէին, և քրդի կանանց
 Պէս հազուստ հաղած, այնքա՛ն անսխալ
 Կը խօսէին, որ լեզուից հասկանալ
 Լնկարելի էր, թէ նոքա Հայից
 Դարձեր էին քիւրդ կամ քրիստոնէի
 Օւսակներ էին, և ՚ի տղայ տիոց,
 Մինչև ցայն հասակ, մէջ Հայ վարժապանց
 Հաւատարմութեամբ էին զարգացած.
 Սոցա կեղծ վարմունքը՝ վստահացուցին
 Ինչպէս էրիկաց, նոյնպէս Լէւոնի.
 Ուստի համարձակ և ազատ թողին,
 Ար լերանց, դաշտաց զործ կատարէին:
 Մի օր երկու քոյր ելան միասին,
 Ուշտար կիթելու պէրը գնացին,
 Բոտ սովորութեան համայն զիւղերու.
 Ուրոք փոխանակ ի պէր գնալու
 Խնուս դաւառի Պարա-չօպան զիւղ
 Փախչել վճռեցին անվախ, աներկիւղ,
 Պարաչօպան զեղջ աէր Յով հաննէսին,
 Պատմեցին սոքա ջարդն իւրեանց երկրին

Եւ ամեն անցքերը, զորս զործեր էին
 Լնդութ և անխիղճ Համիտէ քիւրդեր,
 Թէ քանի՞ կոյս, հարս, կին և մանուկներ,
 Լըճավաղի և Լըճէշի զիւղեր
 Չնջին զիններով միմեանց էին ծախեր,
 Եւ քանի՞ պառաւ կին ընդ երախացս
 Ողջ-ողջ թաղեր էին ցորենի հորեր,
 Ոյց ոյորմ ձայներ ճանապարհորդներ
 Մինչև երեք օր կը լսեն եղեր:

ՄՇԵՅԻ ԱԻՆ.

Մշոյ աշխարհի այն անուանի դիրք,
 Որոյ «Օճմակ լեռ» ասեն պատմագիրք,
 Ընդ նստած էր մի մանկամարդ տիկին,
 «Օր-օր» կը ձայնէր իւր փոքրիկ աղին.
 Տարիքն հազիւ մէջ տասնեկնին,
 Հասակաւ երկար, դիմօք՝ իբր լուսին,
 Եւս սիրուն տիկնոջ պատկեր տեսնողներ,
 Եւ հրեշտակային ձայնը լսողներ,
 Սասէին, նոյն իսկ դադաններ
 Պատահին սմա, երբէք չեն վնասեր.
 Ընդանօր նստած մինակ և տխուր,
 Հետեւեալ երգը կերգէր աղեկաւոր,
 «Ձիւնախառն անձրեւ կը թափի վերէդ,
 Օր-օր, որդեակ իմ, քուն եզիր անուշ,
 Եւսօր էլ կ'երգեմ, այլ ուշակորոյս,
 Մէրիկդ եմ անտէր ու գլխակորոյս:
 Դեռ չորս տարի է, որ կարիճ հայրդ
 Սիրով կապուեցաւ հետ թշուառ մերկանդ
 Օր-օր որդեակ իմ, քեզ երգէ անուշ
 Մէրիկդ անտէր ու գլխակորոյս:
 Ին բաժիդ մեռնեմ, խօրօտ աչքերուդ

Յօրին թորկեցիր սիրած նշանըդ:
 Թաւալ գլխիս թագ, գլխիս վարդ - պսակ,
 Ընտէր մնացինք, ո՛ր քաղցրիկ զաւակ,
 Եւրէն ու երկինք, թուրքերն ու քիւրդեր,
 Եւ մէք թշնամի են մերկանդ դարձեր.
 Օր-օր որդեակ իմ, քնիր դու անուշ
 Գեղ կ'երգէ մերիկդ գլխակորոյս:
 Եւրիւ օրն անցաւ, որ դեղանի կին
 Մի թիւրքի ձեռքից պրծեր փախեր էր.
 Որոյ երկւղէն ցայն վայր հասեր էր:
 Յիշեալ լըր թիւրքն էր Լյօմեր - Եղեղէն,
 Ընն, որ մկրտեալ էր յԷջմիածին,
 Յաւուրս Գէորգաց կաթուղիկոսին.
 Որ Հայոց մէջ Հայ, թուրքաց մէջ թիւրք էր,
 Եւրիւ լեզուներ իրար հաւասար
 Գրեւ և կարգաւ քաջ սովորեր էր,
 Հայոց կրօնքին այնքան հմուտ էր,
 Որ քան Սարգսպետ լաւ կը քարոզէր.
 Ժամագիրք, Սաղմոս, Նարեկ, Շարական,
 Հին և նոր ուխտը, Հայոց պատմութիւն
 Ի մանկութենէ արած էր բերան:
 Մշոյ պարզամիտ ժողովուրդ Հայոց
 Եւս անպիտանին այնքան մեծարեց,
 Որ իւր տան դռներ առջև բաց թողեց,
 Որով կրցաւ նա Հայ կանանց, աղջկանց

Եւ նոցա ամեն թոյլ սովորութեանց
 Չանօթանալ, և դադարար կազմել,
 Մինչ Սանամեանց տան արաց մուտ և ել,
 Եւ այն աստիճան էլ յառաջ դնաց,
 Որ ընդ օրիորդ գեղեցիկ Լուսնոյ
 Բաղձանքը յայտնեց ամուսնանալոյ
 Ընն աղջկան սիրով, որոյ փախադով,
 Ըմբողջ մի տարի զիշեր ու ցորեկ
 Նոցա տան դրան ճեղքուածքներից
 Ընամօթաբար արաց ճէլ ու ճէլ,
 Եւ հախառակ իւր տածած բաղձանաց,
 Սանամեանց Լուսնին տեսնել չը կարաց,
 Որոյ հեա խօսէր, և ում Հայկական
 Ընուշիկ լեզուէն խօսք մի վճռական,
 Կամ թէ վերջնական մի սիրոյ նշան
 Ընէր հաստատուն իբր դրաւական:

Հասաւ ժամանակ, որ Լուսին Գրմբէնց
 Վաջ Սուրաաի հեա դաղանի սէր կապեց,
 Որոյ դաղանիքը բացի Լամբից
 Գիտցած չէր ոչ ոք և ոչ նկատած:
 Յայնօր, երբ սոքա պղւոյ խոր քաշուած,
 Ընվերջ կատակներ և սիրավէպեր
 Կը փոխարկէին միմեանց զմայլած,
 Որպէս սիրահարք Մշոյ աշխարհի
 Սովորեն առնել յայնմ հասակի,

Ուր իբրև լրտես, Լամբ-Լղիշէն
 Նախանձու աջօք նոցա կը դիտէր,
 Գիշ մեաց զուրս զար և մի հարուածէն
 Ղուրադն ու զԼուսնի մէկտեղ սպանէր,
 Բայց երբ նկատեց Սուրաաի համբաւ,
 Եւ անպարտելի ուժն ու սիրան ամբաւ
 Ըտելութիւնը և վիրաւորանք
 Ըհով, երկիւղով խոր սրտում պահած,
 Թողոց հեռացաւ, որպէս կատաղած:

Լամբ-Լղիշէն սիրոյ նախանձէն
 Սասարիկ նեղուելով, որոշեց խիղցն.
 Պաշտօն առնելով հեռանալ Սուշէն,
 Եւ զի քաջ դիտէր Հայերէն լեզուն,
 Ստահացուց ըզ կառավարութիւն,
 Եւ լրտեսութեան ու թարգմանութեան,
 Պաշտօն առնելով դնաց Ռուսաստան,
 Եւ ապա անախ անցաւ Պարսկաստան,
 Ուր իւր պաշտօնի գեր կատարելով
 Գաւաւ, վայելեց այն յաջողութիւն,
 Որպէս Տաճկաստան ունէր ապահով,
 Հայ երեւեաց, պաշտօնէից քով:
 Ըստանօր շնեց իւր այն ծրագիր,
 Որ յղացեր էր նա Մշոյ երկիր,
 Նիւթեց, հաւաքեց դառնութիւնք սրտին.
 Եւ ապա զրեց, զրկեց Սուլթանին,

Իսկ ինք շտապաւ Մուշ դարձաւ կրկին :
 Դեռ երկու տարի հազիւ էր անցեր .
 Որ Մուրաա Լուսինն կին էր ընդունել ,
 Եստուած պարգևեց նմա մի զաւակ ,
 Որոյ անուանեց Վաջ-Վարդ-Շմայեակ ,
 Իբրեւ Տարօնոյ հարազատ զաւակ :
 Վաջ-Վարդ-Շմայեակ զեռ երեք ամիս
 Ծնած էր աշխարհ , ահա աշխարհիս
 Տիրող Թագաւոր՝ հանեց սեւ հրաման ,
 Առաւորել Մշոյ շայ ազգը համայն :
 Լյօմէր-Լզիշէն այնքան ամիսներ
 ջանք , ճիւղ թափելով՝ հազիւ էր կրցեր
 Իւր չար խորհուրդներ երեւան հանել ,
 Եւ քաջ Մուրաաից վրէժը լուծել :
 Թէ եւ քաջ Մուրաա և իւր կին Լուսին
 Լյօմէրի նախանձը դուշակեր էին ,
 Եւ իբր շայ զաւակ միամտաբար ,
 Անբազայրութիւն նմա յանձներ էին .
 Որպէս սովոր են շատ դաւառացիք
 շահառակաց հեռ կնքազայրութեամբ
 շաշախլ , սէր կապել և նախկին ձգտալ
 Յարաբերութիւնք թողուլ , մոռանալ :
 Իսկ երբ կոտորածն սկսեց ի Մուշ ,
 Եւ աջին խումբը՝ Լզիշէն կազմեց
 Եւ Գրմբենց թաղն ու սուռն պաշարեց ,

Թէ և այն պահուն Մուրաա չէր ի տան ,
 Եւ շուտով հասաւ , ձեռքում մի հրացան ,
 Իսկ աւաղ , չափեցաւ զէթ մի երկվարկեան ,
 Լզիշէն խփեց Մուրաաին հրացան
 Ու դեռին փռեց հասակն աննման :
 Թուրացան ձեռինք քաջն ընկերաց ,
 Եւ վատ Լզիշէն պարագլուխն թարթաց ,
 Մտաւ համարձակ ի սուռն Գրմբեանց ,
 Խուզարկեց ամէն քունջ ու պուճախներ ,
 Որ իւր ցանկացած Լուսինը դանէր ,
 Որոյ սիրոյ հուր մինչ այն աստիճան
 Եղած էր սմա , որ յիմարութեան
 Վիճակին հասած , ճիւղ ևս աման
 Գեռնին զարնելով՝ կասէր . « Լուսին ջան ,
 Դուրս եկ , մի՛ պահուիր , Լյօմէր քեզ զուրպան » :
 Իսկ երբ Լուսինէն չ'առաւ ոչ մի ձայն ,
 Իբրեւ այսահար պահ մի անկենդան ,
 Թաւալ ու զոր փռուեցաւ դեռին ,
 Եւ ապա յանկարծ կանգնեցաւ յոսին ,
 Մերկացուց սուրը , ընկաւ տան չորս դին ,
 Որոնել , դանել զսիրուն Լուսին :
 Եւ ինչպէս զխտեմք , Լուսին չէր ի տան ,
 Նա այժմ հասեր էր ի սարն Ծածմակեան :
 Մինչ վատ Լզիշէն կայր ի վարանման ,
 Գոռայր և զոչէր կատաղած շան նման :

Արտէր պատեց Հայոց թաղ համայն,
Իսկ քաջն յնկերաց Մուրատաց Վրմբեան,
Մահն աչք առած, մտաւ հրալի տան.
Եւ ի մի հարուած, վերջ առաւ կենաց
Չար և անդգամ գողանին կառողած,
Ուստի և զոչեց, յհանգիւստ քեզ, ընկեր,
Թշնամիդ ահա տանդ մեջնէ սատկեր,
Եւ սուրբ ամուսին քո աղնիւ Լուսին,
Եղատէ այլ ևս, կին չեղաւ թուրքին «:

* * *

Մինչ Լուսին նստած ընկեր կ'որոնէր,
Հակառակ կողմից՝ ձիաւոր քիւրդեր
Նեղակներ իյուս ելան Օսմակ լեռ:

Երբ քրտաց վերելք նկատեց Լուսին,
Ելաւ բարձրացաւ վէր լեռան զլիւն,
Եսաց, յով տէր իմ, մարգասէր Յիսուս,
Ինքնասպանութիւնս մեզք չը համարեմ,
Թող վկայ լինին քո սուրբ հրեշտակներ,
Որ պիղծ էօֆրէյ եմ ցայս վայր փախեր,
Եւ զի չը տանեն զիս և այս քիւրդեր,
Մարմինս դէպի վար, հոգիս դէպի վեր,
Սուղարկեմ առ քեզ, և ապա դարձաւ,
Խաչ մի իւր երես, խաչ մի էլ զաւկին
Անքեց և ասաց, « ով տէր իմ Յիսուս,
Ինչպիսիքութիւն և առանց թաղման

Ար մեռնիմք ահա, մեր բաց դերեղման
Ղու կնքէ խաչովդ, մինչև Հայութեան
Հանգիստ օր շնորհես, որ դան ու դանեն
Մեր ոսկերոտիք, դենն ի տապան «:

Եյս վերջին աղօթք կատարեց պրծաւ,
Իչ չ'իօսեց Լուսին, որդին դիրին առաւ
Եւ այն բարձունքից վար դորեցաւ:

Մինչև որ քրդեր ինկած տեղ հասան,
Երիւն լուայ և անշունչ դիակներ
Տեսան և բարձին տարան Ե. դ. փանք
Հայաբնակ զիւղ, ուր աւերումներ,
Հրդէհ, կոտորած դեռ չէր սխեր,
Եւ այս սուրբերու թաղման պատճառաւ,
Եմեն դէպքերէն էլ ազատեցաւ:
Հակառակ քրդաց հայատեցութեան,
Սոսկալի դէպքէս սաստիկ յուզուեցան,
Եւ հայհոյանաց ամբարներ բացած,
Լալով կ'ուղղէին առ անխիղճ Սուլթան,
Որ անդթաբար հրաման էր հանած,
Եւ այնքան չարեաց պատճառ էր դարձած:
Եյս փոքրաթիւ և խղճահար քիւրդեր,
Նոյնպէս և Մոկաց Մուրթուլայ բէկը
Եւ Բերկրիի պեա Պօփ-Մահմաթ բէկը
Իրենց զրացի Հայոց փրկեցին,
Որպէս հեռատես և բարի անձինք,

Իսկ պարկեշտ Լուսին՝ ըստ իւր բողձանաց
 Թաղեցաւ ընդ Վաջ-Սարգ-Հմայակին
 Մէջ Ը. դ. վանից գերեզմանոցին,
 Չեռամբ նոյն գիւղի տէր Լսատուրին:
 Իսկ Նշեկ երէց հեղեղանման
 Լըցունք թափելով՝ կնքեց այս տապան
 Հայ նահատակաց թարմ մասունքներով
 Նոր խաչ պատրաստած Դաւոթկոճոպներով:
 Հանգիստ քեզ սրբի՛կ, աննման հայ կին,
 Ինչպէս քո պատուոյն գալչիլ չը կրցին,
 Նոյնպէս էլ փտաահ եմ թէ՛ քո հողին
 Հրեշտակներ ուղիղ առ Յիսուս տարան,
 Ուր ընդ սրբուհիս պիտի ընդունին
 Արբաղան պսակ մարտիրոսութեան:

ՊՈՆՏՈՍԻ ԽՕՍԵՅԵԱԼՔ.

Լշնան խիստ ցուրտեր նոր էր սկսեր,
 Պոնտոսի Հայոց հասաւ սե օրեր,
 Լախ ծովեղերեաց դեղեցիկ քաղքից
 Մի երիտասարդ խօսելոյն ձեռքից
 Բանած գէղի նաւ կը փախչէր արագ,
 Որոց ետեւն ընկած հինգ վայրագ
 Եւ անդուժ զինուոր՝ կը հալածէին.
 Թէեւ փափուկ կոյս կայր ուշաօրոյցս,
 Լալ սէր փեսային՝ տուաւ նմա ոյժ,
 Որ մինչև նաւակ փախաւ լիացոյս,
 Նաւակ մի պատրաստ կայր ի ծովեղերք,
 Որոյ վարիչն էր մի խղճահար թուրք,
 Որ զթալով այս հրեշտակաց վերայ,
 Լուաւ իւր նաւակ; տարաւ շողեհաւն
 Մեծագոր ազդին Ուսուաց պետութեան,
 Յորժամ հասածէր Պոնտոսի Հայոց
 Փրկելու համար, յորում լցուածէր
 Բազմութիւն դժբախդ, վերաւոր անձանց:
 Մինչ նաւակավար այս խօսեցելոց
 Հասուց Հողեհաւ, նոցա ընդունած
 Ընթիւ վերքերու ճիւղբուածներից

Այն քանակութեամբ արիւն հոսածէր,
 Որ եթէ նաւակ մի քիչ ուշ հասնէր՝
 Խօսեցերոց կեանք պիտի վերջ գտնէր:
 Շողենաւն այնքան լեքն էր հայերով
 Որ վերջէն հասած խօսեցեալներուն
 Տեղ չէր մնացած, կամ թէ մի անկիւն,
 Ուր մի քիչ հանգիստ պառկեցունէին
 Եւ վերաց վերայ դարման դնէին:

Իսկ նաւակատէրն ի վերդարձին,
 Հրացանիմ՝ զնդակ ընդունեց բաժին
 Ազգակիցներէն ի ծովեղերին,
 Ի վարձ իւր արած մարդասէր դործին:

ՅԱՌԵՐԱԿՈՒՆՍ ՀԱՅՈՑ.

Ո՛վ էր այն մարդ՝ որ մէջ աւերակաց
 Միակ և տխուր, ձեռք զրիչ բռնած,
 Հայ բլատակաց պատկերներ կ'առնէր,
 Եւ թմեն քայլին՝ այս կը հարցանէր:
 «Ո՛ւր են, ո՛հ, ո՛ւր են սոցա նախկին տեարք,
 Որք ուրախ, զուարթ կը պարսպէին
 Իրենց արհեստին և առևտուրին,
 Ո՛ւր են՝ ուսուցիչք այս սուրբ տաճարաց,
 Ո՛ւր են քահանայք, ո՛ւր են ժողովուրդք
 Այս պրած, բլած սուրբ եկեղեցեաց,
 Ո՛ւր են անթիւ հօտք, նախիրք կենդանեաց,
 Որք արածէին այս լեռներ, ձորեր,
 Ո՛ւր են այն հնձող ժիր ժիր մշակներ,
 Որք պարերդերով քաղէին հունձքեր,
 Ո՛ւր են երկրագործք և պարտիդպաններ,
 Որք բա՛հ ու բրի՛շ, միրատ և սորոյ
 Միշտ ձեռքեր բռնած՝ կը մշակէին
 Այս սղաղդեցեալ պարտեղ և այգին:
 Սոյն ոսկերոտիք՝ արգեօք անոնց չե՞ն,
 Որք ցորենի պէս խիտ-խիտ ցանուեր են,
 Ահա այսպիսի խօսքեր կը խօսէր,

Եւ իւրաքանչիւր աւերակ վայրերը,
Եւ նոցա նախկին տեարց անուները,
Սե սե զրերով կ'արձանադրէր:
Եւրդեօք ինչ մարդ էր, ուսմի եկեր էր,
Որ ամէն տեղաց անուները գիտէր,
Եւ կարւածատեարց քաջ կը ծանօթէր,
Եւ զնորդողի երբէք պէտք չ'ունէր:
Եւս արագադիր, մարդէր, հրեշմակ էր,
Ինչո՞ մեղմաձայն այս հարցեր կ'անէր,
«Ուր են, ո՞՞հ ո՞ւր են ճշմարիտ հայեր,
Նոցա յաջորդներ երբ պետի յառնեն
Եւ իւրեանց ձեռք սոյն աւերակներ
Նախկին ձեւերով շինեն զարդարեն:
Եւրդեօք պիտի գայ այն օր, ժամանակ,
Որ ամէն հայու ճշմարիտ զաւակ
Օգայ ու դառնայ դէպի Հայաստան,
Եւ սրտով, հողւով կ'ապրուէ վեր իւր տան,
Եւրդեօք իմ աչքերն էլ պետի տեսնան,
Որ 'ի Ուստաստան եւ 'ի Պարսկաստան,
Յամերիկայ եւ 'ի Պուրկարիստան,
'ի Պաղղիս եւ 'ի Հին Յունաստան
'ի Պերմանիա եւ 'ի Հնդկաստան,
Մտորեստան եւ յաշխարհս զանազան,
Հին եւ նոր դադթող՝ համարիւնս Հայկեան,
Եւս հողի վերայ՝ դառնալ կ'արեան,

Ոյք այժմ նանդուխդ, այլոց ճիւղ ծած,
Կը մուրան յանարդ, եւ մի կտոր հաց,
Չեն կարող շահել իւրեանց զաւակաց:
Ո՛հ, ի՞նչ խեղճ վիճակ ունին այն տուներ,
Ոյք 'ի Հայաստան էին հողատէր,
Եւ հարստութեան ամէն վայելքներ,
Ունէին առատ եւ օր չէր լինէր,
Որ ինքնակոչ հիւրս չէին կերակրէր,
Եղով եւ սերով, մեղրով եւ կաթնով.
Խակ նոցա որդիկ, իրենց խեղճ խելքով
Եւսթի կ'մնան այժմ օրերով:
Ո՛հ, ո՞վ տէր իմ տէր, Եստուած պետական,
Ինչո՞ւ ամէն ազգ իւր ազատութեան,
Վրոշակը պարզեց, եւ այժմ փառաւոր,
Օր եւ կեանք ունին եւ թէ թաղաւոր,
Ինչո՞ւ մեր խեղճ ազգ՝ հակառակ իւրեան,
Մեծ զոհողութեան եւ թափած արեան,
Չը կրցաւ հասնել իւր անցեալ փառաց:
Մինչե ցե՞րբ հապա մոլեռանդ թրքաց
Շանր լուծ կրենք, մինչե ցե՞րբ Սուլթանք
Եւ Մահմետական զանազան ցեղեր,
Մանաւանդ Հայից դարձած փառ Վիւրդեր
Տանջեն մեր որդւոց, զրաւեն մեր հողեր.
Եւրդեօք մենք վառ ենք քան զՔ'նուներ
Սամ արեւաշա տգէտ Եղգիններ:



Բաւ է այլ ևս տէր, տուր մեզ այն կարիք,
 Որ կարող լինիմք Աւետարանիդ
 Բարձր դասերուն և օրինակիդ
 Հետևող լինել, որով իբրև մարդ,
 Այս աշխարհի մէջ սուրբ յայտապրիդ
 Համաձայն լինիմք, որպէս օրէնքիդ
 Հետևող մեծ, փոքր Վարխատոնեայ ազինք ։

ԾՊՏԵԱԼ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ.

Վարդի Հագուստով ծպտեալ մի իշխան,
 Մտածեց գնալ Բերայից ի Վան,
 Այս վաճառական՝ ամեն քաղաքներ
 Ունէր հաշիւներ, հարուստ ընկերներ
 Եւ իբրև խելօք անձնաւորութիւն,
 Լաւ նկատեց, որ կառավարութիւն
 Իւր ընթացք փոխեց, նոյնպէս Վարդութիւն
 Ընդ Հայս ունեցած իւր նախկին բարքեր.
 Ուստի ստիպեալ, իբր վաճառական:
 Հետեւեալ կերպով շտկեց իւր բլան:
 Որ Տաճկաստանի ամեն քաղաքներ
 Ունեցած հաշիւ և բոլոր շահեր
 Վարդանար նա շուտով հաւաքել:
 Սոյն անուանի մարդ՝ ինչպէս ինք հագած,
 Նոյնպէս մշակաց կրել էր տուած
 Նորանոր զինուոյ ընտիրն ու ջոկուած,
 Տէրն և մշակունք ինչպէս Օսմանեան
 Նոյնպէս Արաբաց և Արևելեան
 Ամեն ազգերու լեզուաց և բարուց
 Խիստ հմուտ էին, որոց ի հնուց
 Օսանօթ լինելով՝ կը դործածէին



Եյս լեզուն կամ այն՝ պատահած աղբին,
 Ոյք ի Հայաստան տեղ չեր մնացած,
 Որ այս միջոցներ չէին պատահած:
 Եւաջին անգամ մեծ կոտորածին,
 Ներկայ գտնուան խարբերդու թեմին,
 Ուր ամեն տեսակ տղանդաւորներ,
 Սերմէին ցաններ վերջին տարիներ:
 Հաւատոյ հիմունք խախտեալ վիճակին,
 Հալածանք և սուրն՝ իսկոյն աղբեցին,
 Ոյք ուրացան խաչ և Եւատարան
 Հռտով Ղուբանի պաշտօնեայ զարձան,
 Յորոց խիստ քիչեր նահատակուեցան
 Ի սէր հաւատոյն Քրիստոնէութեան:
 Հալածող աղբաց հազուստով ծպտեալ
 Եյս վաճառական, տեսաւ իւր աչքով
 Թէ ինչպէս Հայոց աղօթատեղեր
 Մզկիթի ձեւ և պաշտօնէից
 Մօլէ հազուստներ էին հազուցեր:
 Տեսաւ՝ թէ ինչպէս Լզդիք, Եսորիք
 Խուժաններու հետ էին խառնուեր
 Եւ կաւարէին Հայոց շէն տուններ.
 Տեսաւ այն եղբարց, որք իրենց ձեռքով
 Հարազատ եղբարց սպանեցին սրով,
 Նոցա կալուածոց և կանանց սիրով:
 Տեսաւ, թէ ինչպէս եղբայր՝ եղբօր կին

Յատկացուց իրեն և իւր ամուսին
 Թողուց ու մատնեց Թուրքին և Քրդին:
 Լսեց և այն պիղծ հայհոյեանքները,
 Օրս կը թափէին հաւատուրացներ:
 Բերայից ի Սան անցաղիւր առնող
 Եյս վաճառական, իւր ոչ խարդախող
 Ընկերներու հետ հաշիւներ փակեց,
 Եւ տուժարները Հայ նահատակաց
 Հիկազոյն արեամբ զրեց ու լցեց.
 Եւ ապա զարձաւ իւր բնիկ աշխարհ,
 Ուր իւր տեսածներ կը հրատարակէ
 Ընդ թեօք մամիոց բովանտակ աշխարհ.
 Սպասելով թէ՛ տիեզերաց տէր
 Ի՞նչ պիտի առնէ, կամ պետութիւններ
 Ի՞նչ պիտի վճռեն և զործագրեն.
 Սէր հարիւր տարի չարչարուող աղբի
 Ուրբերու շլթան պիտի արձակէն:

ՈՐԴԵՉՈՒՐԿ ՀԱՅՐԸ.

Հայոց աշխարհի որդեղուրի հայրն եմ,
 Ուժից սպառած ու տարիքս առած,
 Մանրիկ թոռներուս վախճան կը խորհեմ:
 Վեց հարիւր տարի քրտինք թափեցի,
 Թուրքի դառն ու ծանր լուծը կրեցի,
 Ըզդ ու հայրենիք փրկել ջանացի,
 Եսացէք՝ խնդրեմ, Հայերս ի՞նչ անեմք,
 Ո՞ր զթոռ մարդկանց դռները զարնեմք:
 Վանէն մինչ Պոնտոս և անտի ցԼրճէշ,
 Տիգրանակերտէն մինչ Սասուն, Բաղէշ,
 Արախի տալով քար ու քանդ արին,
 Հայոց աշխարհի քաղաքներ, զիւղեր,
 Ինչ կտրիչ տեսան, հրաղէնով զարկին,
 Հարսներ ու կիներ, կոյս օրիորդներ
 Բռնաբարութեամբ գերեվարեցին,
 Իսկ յղի կանանց փորեր ճեղքեցին,
 Եւ նոցա սաղմեր ազուցած ի սուին
 Ի վառման թոնիրս խորոված արին:
 Ժամատունք, տաճարք, գերեզմանք, խաչքարք,
 Պղծագործութեամբ անհետացուցին,
 Հաւատոյ պաշտպան վարդապետները,

Երի և արթուն Վահանաները,
 Մորթազերծելով մարտիրոսեցին,
 Իսկ թոյլահաւասան թուրքացուցին,
 Պալուսներ ճերմակ, կանաչ կապեցին,
 Եւ Հայոցս տան ճրագ՝ արեամբ շեջուցին:
 Եսացէք խնդրեմ, և ին:

Ենգութ եւրոպա, հերի՛քէ լռես,
 Պահմը թող շահերդ և ել ի հանդես,
 Թշուառ հայերուս կրածները տես,
 Դիւանիդ տեսոյն ցե՛րբ զմեզ զոհես,
 Մարդասիրութեան խղճմտանք չունե՞ս:
 Ինչ որ ուզեցին թիւրքեր ու քիւրդեր,
 Ամաց, ակամաց ճարեցինք տուինք,
 Իշ ոչ ինչ չ՛մնաց, յետ ամենեցուն
 Հըւ, հնազանդ, աշխատող որդիքս
 Եւ ամենաթանգ պատիւն ել տուինք,
 Եյթմ կ'պահանջեն՝ որ հաւատներս տամք,
 Ամ սուրբ Հայրենիք թողումք հեռանամք,
 Եսացէք՝ խնդրեմ, Հայերս ի՞նչ անեմք,
 Ո՞ր զթոռ ազգաց օգնութիւն հայցեմք:

ՀԱՅՈՑ ԳԱՐՈՒՆԸ.

Հայոց աշխարհի զարունն է եկեր,
Բնութիւն համայն յարութիւն առեր:
Հայոց աշխարհի արտեր ու դաշեր,
Դեռ անմշակ և խոպան են մնացեր,
Օ՛ր լեռներ, ձորեր, այգիք, պարտեզներ,
Հայ կարիչներու արեամբ են ներկուեր:
Մշակ ու հօտաղ, հովիւ, դառնարած
Իւրեանց պաշտելի վայրերից զերուած,
Քաղաքաց նեխած տուններն են փակուած,
Կամ թէ զիւղերում անկապ են կապուած,
Օ՛րջամ' երինջ չունին խեղճեր, որ լծեն,
Եւ արեամբ ներկեալ դաշտերը ելնեն,
"Եւր եկէ" ու "Պօպ" երգօք վար վարեն:
Գիւղացի հայրը ո՞ր օրն էր տեսած,
Որ իւր զաւակունք մնային անհաց.
Իսկ այսօր քաղցած, լալով խնդրեն հաց:

Ըստուած, ոյ Ըստուած, զիւղական մանկանց
Ըղաղակն ու լաց և նոցա ծնողաց
Չ'երմեռանդ աղօթք՝ անտես մի՛ առներ,
Ըյս անվերջ ցաւոց վախճան մը շնորհիւ,
Օ՛ր իբր անդօր մարդ, չեմք կարող տանիլ,

Եւ լրաւ թիւը զանազան չարեաց,
Օ՛րս թիւը պետութիւն առնել հրամայեաց,
Ի վերաց անմեղ Հայ հպատակաց:

Հայոց աշխարհի ո՞ր ցաւեր պոտմեմ,
Պատառող դայէ վախցող ոչխարներ,
Ինչպէ՞ս կը փախչեն դէպի հովիւներ,
Ըյնպէս ամեն օր խումբ-խումբ զիւղացիք,
Մերկ ու կիսամեռ կ'ընցուին քաղաքներ,
Ոմանք հայրերը և ոմանք մայրեր,
Են, որ ամուսինք, են՝ որ զաւակներ,
Ըրեռւ առջև անթաղ թողուցած,
Ի լաց և ի սուգ քաղաքների խուժած,
Կամ լերանց խորշերն են ապաստանած,
Նման անհովիւ՝ մոլորեալ խաշանց,
Որոց կարծիքով՝ ապահով վայրը,
Օ՛րքերով լեցուն քաղաքն է մնայեր,
Խեղճեր չեն զիտեր թէ քաղաքները
Ըւելի գէշ են քան իւրեանց գեղեր,
Օ՛ր վաճառականք խալառ մերկացած,
Հարուստք՝ ամբարներ աւարի տուած,
Ըհ ու սարսափով ի տան են փակուած,
Ոմանք սպանուած, ոմանք բանդարիւում.
Ոյ խեղճ զիւղացիք՝ եկեր կ'որոնեն,
Կ'առնեն ո՞րքնն այն առատ ձեռքերը,
Որք շաբաթ յառաջ մեղ հաց կ'ուտային:

«Նահատակուեր ու բանդարիուեր են»,
 Տխուր ձայներով կը գոչեն ներսէն.
 «Զէք տեսներ, ահա ոմանց ոսկորներ,
 Օորս ի կունարիունս կը կրծեն շուներ,
 Ոմանք զինուորաց գուլ սուսերք տանջեալ,
 Վատմազ եղան և անյայտացան,
 Ոմանք էլ ի կոծս և ի շղթայս կան,
 Յամօթ, նախատինք Քրիստոնէութեան»:
 Եհա քո վիճակ, խեղճ հայու զաւակ,
 Յոյսդ ո՛ւմ վրայ ես դրեր այսքան ժամանակ,
 Որդիքդ սպանող թիւրքեր ու քիւրդեր,
 Երձակ-համարձակ կը շրջին առջևդ,
 Իսկ դու լռեր ես, չես կարող խօսել
 Նոցա չարեաց դէմ՝ ոչ էլ բողոքել:
 Հասկացա՞ր արդեօք, որ պաշտօնեաներ
 Եյս ամէն զիտեն, լսել չեն ուղեր,
 Ոյց պատժոյ փոխան, նուէր ու յարգանք,
 Սէր և համակրանք, պաշտօն և հրահանք
 Պարգէլեն իբրև բարեաց քաջալերս,
 Որ պակաս թողած չարիքներ դործեն:
 Քանի՞մ օր մնաց, պատրաստութիւնդ տես,
 Որդիքդ սպանողք՝ պիտի դան քեզ տես,
 Շնորհակալեաց զիր պիտի բերեն քեզ,
 Որ ստորագրես, Սուլթանին զօրէս,
 Թէ «կուսակալներ և ստորագրաս

Եմէն պաշտօնեայք, քիւրդ ցեղապեաներ,
 Համիտիէներէն մինչ յետին զօրքեր
 Իրենց զաւակաց պէս են քեզ պահեր:
 Սուտ ու զրպարտանք են այն բողոքներ,
 Որ իշխանութիւն առնելու յուսով,
 Մինչև Եւրոպա ես ձայնդ հասուցեր»:
 Պիտի պահանջեն, որ հակերդ էլ տաս,
 Օոհերդ, աւերակքդ իսպառ մոռանաս:
 Մի՛ յուսահատիր, երկիւղ մի՛ կրեր,
 Ղևտուածն հայրենեաց քեզ պաշտպան ընտրիր,
 Քրիստոնէաբար ցաւոցդ զիմացիր,
 Դու այդ վիճակով՝ մահ միայն զրկիր,
 Եւ ինչեցդ վախնաս, որ ստորագրես
 Թշնամւոյդ բերած սուտ հանրագրեր:

ԱՌ ՀԱՅՈՅ ՊԱՊԻԿ.

Հայոց աշխարհի սգակիր Պապիկ,
Եյս ամեն անցից գոյժ, բօթն առեր ես,
Մեր խոր վերքերուն դարմանմ' ունե՞ս.
Սրատես արծւոյ ոյժն և տեսքն ունես,
Քան զամեն որդիքդ խիստ խորատես ես,
Խրատմը տուր մեզ, դեռ զերծ մնացեալներս,
Ո՞ւմ յուսով ապրեմք, կամ ո՞ր զօրաւոր
Միջոցաց զիմեմք, որ թէ վերաւոր,
Գէթ աշխարհիս մէջ՝ լոյս ու կեանք տեսնեմք,
Եւ պատմութեանց մէջ՝ տեղմը զրաւեմք:

Ա իշտերս շատ են, ո՞վ իմ սուրբ Պապիկ,
Գուլացեալ զրիչս այլ ևս չի գրեր,
Բանաստեղծական աւիւնս էլ մարեր,
Իսկի չեմ ուզեր գրել ու երգել,
Եւս սէր հայրենեաց, սէր սուրբ հաւատոյ,
Սէր արիւնյաների մարտիրոսներու,
Ժուռիոճոպամուքս տուին ինձ գրել,
Եւ զայն սգազիր Հայ ազգիս ձօնել:

Ե նունս, մականունս պատկառիմ գրել.
Թէ եմ ես Նշիկ, ուխտիւ քահանայ,
Ո՛հ, էլ չեմ նշիկ, ոչ էլ պաշտօնեայ,
Օ՛հ ոչ ազգ մնաց և ոչ հայրենիք.
Ու էլ ջարդողաց ասող, յ էլ հերեք:

ԱՌ ՎԵՀԱՓԱՌ ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍՆ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՅ.

Ե ստուածն ողորմած
Ռ աբւոյդ ընարութեամբ,
Վ արանեալ Հայոցս,
Ե ըջանիկ առնել,
Հ ըաշիւք հաճեցաւ,
Ե ոտքելաշնորհ,
Փ առքատեաց Հայրիկ:
Ե հա ազգն համայն
Ռ ահացոյց հովիւ
Կ աթուղիկոսիւ,
Ե նվերջ յարգանօք
Թ ափէ սէր, կարօտ,
Ո զջոյն սիրափառ:
Գ ամբար լուսատու,
Ի քեզ եմք փստահ.
Կ եամք և ի նոյն յոյս,
Ո ը Վ եհափառ և
Ս ըբազնազոյն Տէրդ
Կ ստիս ամն ձիգս,
Ե Ե թոռն Հայոց

Մ այր Արարատեան :
 Ե լանի թէ կեանքդ
 Ն որդի որպէս
 Ը ըծւոյ մանկութիւն ,
 Յ ուսատուդ որբոց ,
 Ն եղեալ աղղայնոց
 ՝ այրիկ սրբազան :
 Ը ստուածազօրիդ ,
 Յ երգս այս մաղթեմք ,
 Ո ըդիական և
 Յ աւ 'ի սիրտ ձայնիւ :
 Տ էր , տու'ր , աղաչեմք ,
 Է իդ յուսացող
 Բ աբունապետին
 Մ երոյս չայրենեաց
 Կ ար և զօրութիւն ,
 Բ ոտել Հանապաղ
 Տ եառնդ մեր փրկչի
 Ի սկ արեամբ գնեալ
 Զ արչարեալ որդիք :
 Խ ըիմեան զարմէ
 Բ ամից չայ աղղի
 Ի մի ձայն ընտրեալ
 Մ կրտիչ Վ եհին
 Ե ըկար կեանք շնորհեա :

Ը ըդ' ով տէր Յիսուս ,
 Ն որ ուխտիդ մանկանց
 ՝ այցուացք , պաղատանք ,
 Ը նաեւ մի' տոներ ,
 Յ որոց և հայցէ
 Բ ուպ որդի նորա
 Ի պատարագել
 Կ ուսածին դառնիդ :
 Ն ուէր' ամանոր ,
 ՝ աղար ութ հարիւր
 Ը լել ինսուն եօթն ,
 Յ ամի ծըննդեան
 Բ աբունւոյ փրկչի
 Ե ըդեաց երգս այս
 Ն ժգեհ Նշիկ երէց :
 Ե ըկիրն Պարսից
 Ը պատան եղեալ
 Յ աւալի աղղին
 Յ յոս տալ և ասել ,
 Օ ըն և Ժամանակ
 Բ ենական փրկչին ,
 Ի սկապէս եհաս ,
 Ն որ տարւոյս ի շնորհ
 Ե լանել ի յայց
 Ը զգիս թորդումեան :

Լ ուժանել թէև
Ն ուստու թեանդ կապ
Շ ուտափոյթ, է ծանր,
Ի սկ համբերատար
Ա աթուղիկոսն մեր,
Ք ակէ զայն յօժար
Ը նձուրացաբար:
Հ աւան որ ի քեզ,
Ը զդ իմ Ըրամեան,
Ն ա գքեզ փրկէ,
Ը պահէ լեր դու,
Յ անուն Յիսուսի
Է ր զի դու ցայսօր
Օ տարաց ձեռք
Ղ եկալարեցար:
Ը ստանոր դիտեա՛,
Շ նորէ մեծ է ընդ քեզ,
Ե թէ ի յերկունսդ
Ը մենայն ցաւոց,
Ն եզու թեանց յաղթես:



2013

14709

